

Nagyon-nagyon kell szeretni, amit csinálsz

Beszélgetés a Rotary Irodalmi Díjat nyert Szilasi Lászlóval

Elsős egyetemistaként meghatározó élmény volt „A Szilasi-szeminárium”, bár nem feltétlenül Balassi Bálint költészete nyugozott le. Mérhetetlennek tűnő tudásanyag fanyar humorral fűszerezve – és még valami több is. Szilasi Lászlóval, az SZTE BTK oktatójával találkoztunk, aki nemrégiben nyerte el a Rotary Irodalmi Díjat.

Szilasi László fontosnak tartja a rendszereséget

– Kezdjük a beszélgetést a tanítványokkal, akiknek szakmai munkáját ön irányítja. Egyik legszívesebben tanítványa jelenleg Hevesi Andrea.

– Nem szoktam a „tanítvány” szót használni. Szívesebben mondom azt, hogy „tanítottam”, még inkább azt, hogy „járt hozzám órára”. Két emberről mégis mondhatom talán, hogy a tanítványom. Az egyik Balázs-Hajdú Péter, őt most sikerült „eladnunk” Pécsre. Nem állítom, hogy nem voltak más meszterei, de én úgy viszonyultam hozzá, mint a tanítványomhoz – és most Ancsika van. Ránézésre nem sokan gondolnák, hogy komoly tudóspalánta, de ő, ha lát egy nagy csomó, össze-vissza dolgot, el tudja őket rendezni (vagy úgy, hogy felismeri az adatokban rejlő rendszert, vagy úgy, hogy csinál nekik egyet), és a mi szakmánkban, azt hiszem, ez a legfontosabb jó képesség. Amúgy azt az elvet vallom, amit a hajdani jugoszláv futballválogatott edzői, akik – amikor járták az iskolákat és tehetségeket vadásztak az udvaron focizók közül – azt nézték, hogy ki harcol a labdáért. A fiatal bölcsészben legyen egy bulldog, aki rácuppan a feladatra, megragadja a témáját, szájjárat kap – és mellé szüksége van rengeteg alázatra, türelemre meg energiára. A nem szakmabeliek langyos tejbetőknek látják a bölcsészeket, holott nagyon sok monotóniatűrés, lendület és erő szükséges az eredményes munkához. Meg nagyon-nagyon kell szeretni, amit csinálsz.

„A fiatal bölcsészben legyen egy bulldog”

ami igen izgalmas és kreatív szakasza ennek a zavarba ejtően hosszú távra tervezett munkának.

– **17. századi szövegekkel kapcsolatban vannak még fel nem tett kérdések?**

– Az értelmezői kérdezőprofilok olyan radikálisan és olyan sebességgel változnak, hogy alapjáraton nem kell nagyon félni attól, hogy a mi kérdéseinket már korábban feltették. Az azonban kétségtelen, hogy ezekről a szövegekről már évszázadokkal ezelőtt is gondolkodtak, amikor még nem voltak a maihoz hasonló kritikai vagy irodalomtörténeti jellegű értelmező műfajok, s emiatt a korábbi vélekedéseket más típusú szövegekből kell összegyűjtögetni, ami nehezíti a munkát. A legnagyobb rész éppen ez: megérteni az értelmezés régi szempontjait és az általuk feltett kérdéseket – amelyekről kiderülhet akár az is, hogy voltaképpen azonosak a mieinkkel.

– **Létezik-e olyan irodalomtörténet, ami ezeket szövegeket meg tudja magyarázni?**

– Szerintem az irodalom régen is az ember számára fontos dolgokkal foglalkozott, tehát nem biztos, hogy ezek a szövegek annyira idegenek, mint amennyire idegennek első látásra tűnnek. Azzal szoktam az elsősöket fanatizálni, hogy Balassi Bálint megszerkesztett kötetében a Júlia-versek után következő szövegek tulajdonképpen azt a kérdést teszik fel, hogy mit kezdünk a véges és egyetlen életünkkel akkor, amikor éppen nem vagyunk szerelmesek. Lehet, hogy egy egyetemi hallgató még szinte mindig szerelmes, de ennek a kérdésnek a súlyát azért már képes belátni. Ez tehát egy értelmes kérdés, és jó példa arra, hogy a régi versek milyenek.

Szomorú szemű költészettörténet

– **Magyar, régi magyar és összehasonlító irodalomtudomány szakokon végzett, Jókaiból írta a díszsertéjét, irodalomelmélet-**

Aki harcol a labdáért

– **Milyennek látja a mai meseter-tanítvány viszonyt?**

– Manapság divat azt mondani, hogy a bolognai rendszer bevezetése óta kizárólag kreténeket veszünk fel, de ez nem igaz. Más volt, amikor húszan jártunk magyar szakra, és majdnem ugyanannyien tanítottak, a szocializmusban bensőséges, szinte tutoriális rendszer működött, mindig mindenki ráért. A mostani képesség- és készségközpontú oktatást jónak látom, hiszek a bolognai rendszerben. Lehet, hogy tényszerűen nem tudnak annyit a BA-sok, mint korábban, de kicsivel könnyebb velük beszélgetni, és kreatívabbak is. Ez egy hosszú felvételi: akinek elég a BA, elmegy, aki itt marad az MA-n, szereti, amit csinál, és szörnyen fél a munkaerőpiac fenyegetéseitől, ez pompás hallgatót eredményez. Lassú rosta ez a megírt disszertációig. Aktivitás szempontjából a tavalyi MA-s esszéíró kurzus a legjobb élményem, előtte csak elsősökkel találkoztam, és azokkal a kiégett és bölcs BA-sokkal, akik már tudják, hogy hivatalosan csupán egy főiskolai szintű képzésen vesznek részt, ami tíz év múlva annyit fog érni, mint egy érettség, nevezetesen semmit. Egy harmadéves bölcsész, aki tudja, hogy nem lesz belőle MA-s, nem szívderítő látvány. Amikor megláttam a boldogabbik végét, beleszerettem a bolognai rendszerbe.

– **Ön szerint milyen az ideális magyar szakos hallgató?**

– Hajlandó, nem is: mániákusan imád olvasni, rengeteg időt rászán, falja a könyveket. Szeret gondolkodni a könyvekről, és lelkesen beszámolni az élményeiről, de türelmes, hogy alaposan és mélyen tudjon beszélgetni, vitatkozni a többi olvasóval. Ha a felkészültséget meg a tehetséget leszámítjuk (de, ugye, nem számíthatjuk le), ennyi az egész.

– **Írnia nem kell tudnia?**

– Nem feltétlenül. Ezt valószínűleg azért mondom, mert sok olyan tudós van a szakmában, aki nagyon nagy, de nem szeret írni – Kesztyű Bálint például híresen keveset ír, és mégis egyike a legnagyobbaknak. Az a baj, hogy az egyetemi oktatók minősítési rendszere a tudományos termékeken és matematizálható teljesítményeken alapul, pedig egy egyetemi embernek nem csak a publikációs listája az életműve, hanem (és talán sokkal inkább) a hallgatói és a tanítványai is.

– **Hogyan dolgozik?**

– A legaktívabb délelőtt vagyok – ekkor tartom az óráimat vagy olvasok –, aztán úgy négytől nyolcig, de olyankor már általában a lányimmal vagyok. A rendszeresség a fontos: ez a szakma hosszútávú, a kampánymunka többnyire csak rövid távú eredményeket hoz. Jelenleg a 17. századi magyar vers repertóriumán dolgozunk, ezeknek a szövegeknek akarunk értelmes kérdéseket feltenni. Most az adatbázis struktúráján gondolkodunk,

tel, -történettel és -kritikával foglalkozik.

– Én egy egyszerű, szomorú szemű régi magyaros költészettörténész vagyok, aki időnként foglalkozik 19. századi prózával és kortárs irodalommal és nagy ritkán az irodalomtörténet s -elmélet kérdéseivel is – és ez számomra egyben fontosságú sorrend.

– Szükséges-e a kortárs irodalom megértésében a régi vagy klasszikus irodalom?

– Számomra feltétlenül. Ahogy mondani szokás: az irodalomtörténetet nem az irodalomtörténészek írják, hanem a történő irodalom. Az irodalomtörténész csak felismeri, megkreálja vagy megpróbálja kontextusba állítani a történéseket, de az az irodalomtörténet voltaképpen azáltal íródik, hogy Darvasi László vagy Borbély Szilárd elővesz valami régi szöveget, fontosnak tartja, és újraolvassa, -írja azt. Ez pedig visszamenőleg átértékeli a múltat, és ezért erre, bizony, szerintem, kutya kötelességünk odafigyelni. Az hívja fel a figyelmünket dolgokra a régiségből, ami most történik, és ebben a félévben Balázs Mihály az önéletírást tartotta fontosnak. Úgy értékelem, hogy azért kellett ezt a témát elővennie, mert a mai kortárs irodalomban tombol az önéletrajzosság, és hajlandó vagyok azt gondolni, hogy azért, mert Garaczi László írja a Lemúrt.

– Fontos volt-e az ön számára, hogy egyetemi kereteken belül tanuljon?

– Hiszek az egyetemi oktatásban. Magyar-történelem szakon kezdtem, de történelemből rettenetesen rossz voltam. Úgy gondoltam viszont, hogy ha a magyar szak mellé odateszem a régi magyart és az összehasonlító irodalomtudományt is, mégiscsak jobban járok, mintha ezeket a saját szakállamra, otthon tanulmányoznám vagy bejárnék órákra, de nem volna róla papírosom. Ha viszont most lennék hallgató, nem biztos, hogy így gondolnám. A mi akkori életünkhöz képest az egyetemi oktatás súlya, tere és ideje sokat veszített a jelentőségéből, szakmailag fontos dolgok ma már történnek az egyetemen kívül is, tehát az oktatási szisztéma már közel sem annyira fontos egy egyetemista életében, mint a miénkben volt.

– Mások hatására elővesz könyveket?

– Hát hogyne! A Repertórium nagy jelentőségű vállalkozás a Szeged–Pécs–Budapest által kirajzolt régi magyaros-költészettörténész háromszögben, a találkozókról szinte mindig úgy jövök el, hogy már megint új impulzusokat kaptam a további gondolkodáshoz, és már megint elküldtek könyvtárba.

– Olvas latinul?

Az irodalomtörténész reggel a legaktívabb

– Gyengén és lassan, a nagy és türelmes Karácsonyi Béla, akitől tanultam, nagyon nem lenne büszke rám. Angolul és németül valamivel jobban, de ez is csak a szakmai tájékozódáshoz elegendő. A mostani eszemmel úgy látom, mindenképpen idegennyelv-szakosnak kell lenni: számukra olyan az a másik nyelvű irodalom (közeliről látom mesteremen, Ötvös Péteren), mint nekem a magyar. Van tehát egy másik nézőpontjuk, ahonnan aztán nézni tudják a mi irodalmunkat, amit nekem valahogy más-képp kell megalkotnom.

– Voltak-e előzményei a magyar szaknak?

– A gimnazista korosztály többnyire olyan emberekből áll, akik sokoldalúan tehetségesek. Én arra jöttem rá, hogy magányos, humán érdeklődésű figura vagyok, aki ráadásul semmi másban nem tehetséges, csak ebben az egy dologban, már ha egyáltalán. És hát, ahogy lenni szokott, egy nagy hatású középiskolai tanár személyisége továbblékött ebbe az egyetlen számomra lehetséges irányba. Ez egyébként érdekes pedagógia probléma, amely az egyetemen is előkerül: nyilván meg lehet fertőzni fiatal embereket, és elindítani őket bizonyos dolgok felé, de nem biztos, hogy mindenkit érdekel a tehetsége, meg az, amiben legalább valamennyire jó – engem szerencsére érdekel.

Hogyha Németh Gábor nem tudna úgy nézni...

– Szükségszerű volt, hogy szép-irodalmat kezdett írni?

– Abban az értelemben igen, hogy akkor kezdtem el, amikor úgy éreztem, hogy sokkal könnyebb engednem ennek a késztetésnek, mintha még mindig megpróbálnék neki ellenállni. És abban az értelemben is az volt, hogy bizonyos dolgok átgondolására mégiscsak az irodalom nyelvei a legalkalmasabbak.

– Mennyit vesz át a szépirodalmi szövegekbe abból a tudás-

anyagból, ismeretből amivel rendelkezik?

– Amikor írok, tehát mondatokat termelek, a szépirodalmat képzőművészetnek látom, ahol a megmunkálendő anyagot is nekem kell megteremtennem. Ilyenkor nem veszem hasznát annak, ami az irodalomról összegyűlt bennem, mert teljes mértékben leköti az, hogy a megteremtendő világ premisszáiból következetesen, sajátos struktúrájú mondatok segítségével valami koherenset hozzak létre.

– Könnyen ír?

– Az íráshoz összefüggő időkre van szükségem, ezért döntően az oktatási szünetekben dolgoztam. Megírtam egy adagot, és amikor legközelebb leültem a gép elé, elolvastam a már megírt egységet, kijavítottam, és aztán írtam tovább. Amikor az egész összeállt, azt fésülgettem, gyötörtem, egészen addig, amíg azt nem éreztem, hogy nincs tovább. Visszatérve a képzőművészethez, az irodalmi szöveg mintha olyan anyag lenne, amit kavargathatsz egy ideig, de aztán szép lassan megmerevedik, és akkor már nem tudsz vele mit csinálni. Haladósan írtam, standard lassúsággal, de folyamatosan.

– Mi a különbség a Németh Gáborral közösen írt Kész regény és a Szentek hárfája – mellyel elnyerte 2010-ben a Rotary Irodalmi Díjat – között?

– Gábor úgy tud ránézni az emberre, hogy az író, akkor is, ha az írónak esetleg nincsenek szövegei. A Kész regény nagyon fontos, jó iskola volt, akkor óriási könnyebbséget jelentett, hogy úgy hozhattam létre a saját szövegemet, hogy Gábor leveleivel az én beszédhelyzetemet már kialakította, nekem

Szilasi László

A SZTE BTK Régi Magyar Irodalom tanszékének docense. Békéscsabán született 1964-ben, magyar-régi magyar-összehasonlító irodalomtudomány szakon végzett a SZTE-n. 1989–1999 között a Pompeji szerkesztője, a deKON-csoport egyik alapítója.

SZTE Alma Mater Magazin

csak el kellett foglalom, be kellett laknom azt a játékeret, amit világosan kirajzolt. Ugyanakkor most éppen az lett az érdekes, hogy mennyire integráns része a munkának a jó játéktér kitalálása, amit aztán belakhatok. A korábbiakhoz képest talán az volt a legnagyobb gazdagodás, hogy ezt is nekem kellett megcsinálni. De hogyha Németh Gábor nem tudna úgy nézni... Fitzgerald azt írja a nagy Gatsby pillantásáról, hogy rád nézett, és jobb embernek érezted magad tőle. Van egy-két ember, akinek ilyen a nézése, Ötvösé különösképpen ilyen és Dávidházi Péteré, akivel Jókait írtam.

– Ezek fontosak?

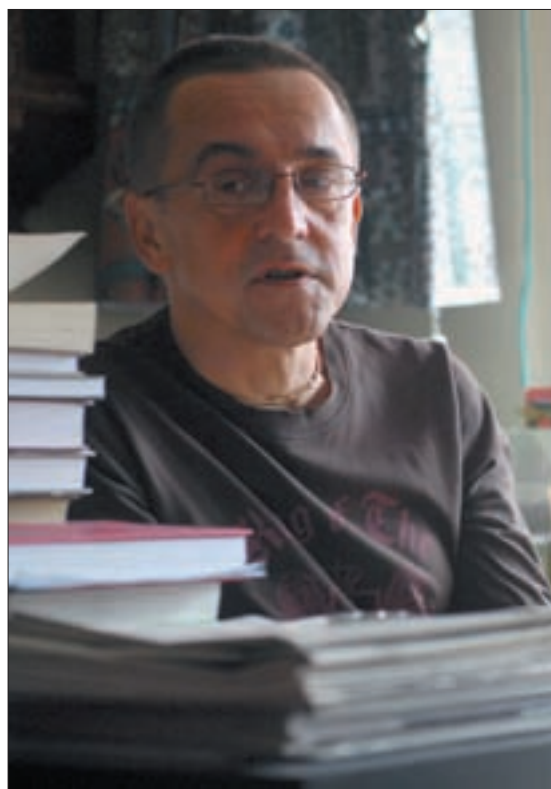
– Ezek a tekintetek roppant fontosak voltak az életemben. A szüleim is tudtak így nézni – nem mondták, hogy sokat várunk tőled, Laci-kám –, nem volt erőszakos, de az emberből szépen lassan kifejlődött, hogy nehogy már potyára nézzenek olyan szépen. Azt hiszem, nekem nincsen ilyen pillantásom, de hátha kifejlődik még, ez a lányaim miatt és az egyetemen is fontos lenne.

– Milyen érzés, hogy „túl van” a Szentek hárfáján?

– Megkönnyebbülést érzek elsősorban, nagy-nagy megkönnyebbülést. Félttem, hogy úgy alakul az életem, hogy nem fogom megcsinálni: az ember egyik legfontosabb életstratégiája, lássuk be, mégiscsak az, hogy az igazán fontos teendőket halogatja, s a sürgetőket veszi előre, és ez akár azt is eredményezhette volna, hogy végül sohasem írom meg ezt a könyvet. A másik amitől félttem, hogy nem fogom tudni, hogy egyszerűen képtelen leszek létrehozni. És most mégis megvan, hálát érzek és megkönnyebbülést.

– Hogyan viszonyul a regény kritikáihoz?

– A Rotary-díj nagyon derék vállalkozása az alakulóban lévő nemzeti burzsoáziának: szakmájukban sikeres, önzetlen civilek elszánt munkával megpróbálják betölni az állam által létrehozott finanszí-

Szilasi László hisz az egyetemi oktatásban

rozási és szolidaritási réseket. Nagyon meglepődtem, hogy én kaptam a díjat, belekerült egy-két napomba, mire napirendre tértem fellette. Először a pénznek kezdtem örülni: egy szabadon felhasználható, kerek összegben végül is nincs túl sok rossz. A szellemi elismerés kiheverése tovább tartott, mert lehetett volna úgy is érteni, hogy valakik belém vetették a bizalmukat, és most elvárják tőlem, hogy én ezentúl mindig nagyon jó legyek. Aztán eszembe jutott, hogy Sumonyi Zoltán a díjkiosztón azt mondta, hogy „A díjat kapja: a Szentek hárfája”, és nem azt, hogy Szilasi Laci. A kitüntetést tehát a könyv, egy befejezett, lezárt munka kapta – még akkor is, ha a pénzt én fogom elkölteni.

– Lesz-e újabb könyve?

– Írni nagyon jó. A munka vége felé, amikor már nem volt olyan képlékeny az anyag, néha-néha szinte pánikba estem, hogy mit fogok én csinálni ezután. Az írásnak drogszerű hatása van: félsz attól, hogy megvonják tőled. Ezért aztán alighogy befejeztem, elkezdtem írni a cédulákat egy következőhöz, ami most kezd alakot öltetni. Egyáltalán nem írom még, de már derengenek a körvonalai.

■ Szekeres Nikoletta